

УДК 37.091.2

Піддячий Микола Іванович, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії профільного навчання та профконсультацій Інституту педагогіки НАПН України

СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Розвиток старшокласників обумовлений формуванням особистісних цінностей та якостей факторами зовнішнього впливу у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії на етапах вікового розвитку в умовах соціального та освітнього середовищ. На сучасному етапі головними причинами недостатньої динаміки розвитку особистості старшокласника є відсутність: ситуації в суспільстві, сприятливої для соціально-професійного розвитку; збалансованого освітнього середовища та відсутність в достатній кількості підготовлених до продуктивної взаємодії педагогів; ресурсів для розширення ключових діяльностей старшокласників у процесі розбудови регіонального освітнього середовища тощо.

Регіональні органи влади мають створювати сприятливі умови старшокласникам для задоволення їх запитів у напрямку: розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб; забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою, отримання професії; професійній орієнтації і самовизначення, соціалізації незалежно від місця проживання та стану здоров'я; здійснення психолого-педагогічної діагностики щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням; сприяння у розвитку творчої самостійності, формуванні системи уявлень, ціннісних орієнтацій, дослідницьких умінь і навичок, які забезпечать можливість успішно самореалізуватися; продовження всебічного розвитку як цілісної особистості, її здібностей і обдарувань, духовності й культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного та соціально-професійного вибору.

Аналіз останніх досліджень. Філософські, психолого-педагогічні та соціально-економічні засади розвитку особистості в умовах соціального та

освітнього середовищ, підвищення соціально-професійного рівня особистості напрацьовані як українськими, так і зарубіжними науковцями, що є підґрунтям для аналізу та роздумів. Окремо взяті зазначені компоненти на різних етапах розвитку особистості із врахуванням ступеня розвитку суспільства та середовища представили у своїх доробках: А. Н. Аверсанов, Б. Г. Ананьев, П. Бергер, А. Бергсон, Н. А. Бердяев, В. І. Бондар, І. Д. Бех, П. П. Блонський, В. І. Бондар, Л. Б. Бочева, В. І. Герасимчук, Ю. З. Гильбух, С. У. Гончаренко, Ф. А. В. Дістервег, В. М. Іванов, І. А. Зязюн, Л. М.Калініна, В. Г. Кремень, З. П. Ковязина, Я. А. Коменський, А. І. Кузьмінський, А. С. Макаренко, Ю. І. Мальований, В. І. Маслов, Н. Г. Никифорова, Н. Г. Ничкало, В. В. Олійник, Й. Г. Песталоцці, А. П. Самодрин, Г. С. Сковорода, В. І. Скрипка, В. О. Сухомлинський, Г. В. Терещук, Т. М. Титаренко, К. Д. Ушинський, Г. Г. Філіпчук, О. Т. Шпак, М. Д. Ярмаченко та ін...

Формулювання мети статті (постановка завдання). У процесі взаємодії старшокласників з організаторами та виконавцями навчально-виховного процесу має враховуватися, що для їх життя і діяльності важливий як внутрішній об'єм засвоєного змісту запропонованого для вивчення матеріалу з метою розвитку, так і можливість та здатність його продуктивного використання у запропонованих умовах. Це спонукає вчених, у співпраці з освітньою практикою, спроектувати продуктивне навчально-виховне середовище, спрямоване на формування цінностей, якостей та рівнів компетентностей на етапах вікового розвитку з метою підвищення соціально-професійного рівня старшокласників. Зазначимо, що така взаємодія в запропонованих умовах має допомогти розвивати когнітивну (знання), операційно-технологічну (уміння), мотиваційну (емоційну), етичну, соціальну і поведінкову складові компетентностей особистості старшокласника.

Диференціювання змісту навчально-виховних заходів має орієнтуватися на старшокласників з метою забезпечення умов для якісної освіти у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями і потребами, співвіднесеними із законами розвитку суспільства та ринку праці. Це дасть змогу функціонувати в життєвому середовищі, сприятливому для оволодіння соціальним досвідом, навичками життя й трудової діяльності у межах реального

соціально-професійного та економічного середовищ.

Сучасний етап розвитку суспільств вимагає від особистості старшокласника таких складових компетентностей, які характеризуючи його за мірою сформованості психологічного досвіду дозволять включатися у продуктивну діяльність. Забезпечити цей процес є одним із завдань для педагогів, психологів та інших фахівців відповідних суспільних інституцій у процесі реалізації концепції профільного навчання в старшій школі.

Основна частина. Початковий етап організації навчально-виховного процесу профільної школи соціально-професійного спрямування характеризується аналізом вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Професійно зорієнтоване навчання в Україні відбувалося ще в ХІХ – на початку ХХ століття у: класичних гімназіях, які готували для вступу до університетів; училищах, де готували до навчання у технічних інститутах; професійних школах: середніх (технічних, медичних, педагогічних, комерційних, мистецьких, духовних, сільськогосподарських), початкових (ремісничих і промислово-технічних, сільськогосподарських, педагогічних, духовних, торгово-промислових, медичних, мистецьких).

У 20-х роках ХХ століття була підготовка до майбутньої трудової діяльності, яка здійснювалася професійними школами різних типів (індустріально-технічні, сільськогосподарські, соціально-економічні, медичні, мистецькі, ремісничо-промислові, будівельні, транспортні).

Профільне навчання у 30-ті роки двадцятого століття зреалізовувалося школами фабрично-заводського учнівства та школами сільської молоді для підлітків.

Наприкінці 50-х запровадили навчання обдарованих дітей у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням окремих предметів (фізики, математики, музики, художньої творчості, іноземних мов та ін.), створили систему професійно-технічної освіти, було розгорнуто трудове і професійне навчання у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах (60-80-ті роки ХХ ст.). У цей період у школах започаткували роботу класи з поглибленим вивченням окремих предметів, було введено факультативи.

Характерним для 80-тих та 90-тих років було поглиблене вивчення окремих предметів у нових типах освітніх закладів (гімназіях, ліцеях, колежах), що орієнтували на подальше навчання у ВНЗ.

Після аналізу зарубіжного досвіду приходимо до висновку, що недоцільно механічно запозичувати їхню практику функціонування профільної школи, оскільки в розвинених країнах вона створювалась з «допустимим» урахуванням інтересів всіх учасників «еволюційно» сформованого на протязі багатьох років життєвого простору (особистості, суспільства, регіонів, держави, інфраструктури тощо) та формування на цій основі психологічного досвіду.

Розробка, апробація та впровадження рамкових основ освіти всіх рівнів в Україні продовжується. Цей процес спонукає розробку та реалізацію стратегії поступу особистості, суспільства та держави на сучасному та перспективному етапах розвитку. Її реалізація дозволить згармонізувати суспільні відносини та розвивати соціально-економічну сферу у частині формування продуктивних сил, спрямованих на обслуговування особистісного та суспільного життєвого простору.

Закономірно, що у процесі реалізації освітніх проектів фахівці, які досліджують формування доданої вартості в системі неперервної освіти, виділяють зазначений показник окремо для системи загальної середньої освіти. Тому регіональні управління освітньою системою у реформаторському процесі мають спрямовувати зусилля і доступні ресурси на формування у педагогічних колективів: соціально-професійної зрілості; підвищення рівня компетентностей; здатності об'єктивно оцінювати національну культурно-історичну спадщину та найкращі напрацювання людства на теренах цивілізованого світового співтовариства; інтересу до процесу входження в Європейський і світовий полікультурний і соціально-економічний простір зі своїми перевагами, які стануть складовими загальнолюдських цінностей світового рівня тощо. За такого підходу потребує узгодження підвищення кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу з суспільними, соціально-економічними потребами регіонального й державного характеру та виокремленням ціннісних пріоритетів [1, 18; 4, 15] у відповідності до основних

критеріїв сучасних світових характеристик цивілізованого суспільства розвинених країн світу.

Профільна школа в Україні має вибудовуватися із урахуванням культурологічного підґрунтя, існуючих суспільних відносин, соціально-економічного становища, ментальності. У зазначеному контексті перспективною для особистості, суспільства, регіонів та держави є організація профільного навчання, за якої загальноосвітній навчальний заклад є учасником моделі регіонального та державного розвитку. В ній йому відводиться певна роль у вихованні особистості, налаштуванні згармонізованих суспільних відносин, розбудові соціально-економічного середовища у взаємодії з представниками сформованої інфраструктури та налагодженні партнерських стосунків з професійними й вищими навчальними закладами, чи, навіть, входження до структури «Навчального та навчально-науково-виробничого комплексу».

З метою соціально-професійного розвитку старшокласників, в заданих умовах, розробляється комплексна науково обґрунтована система змісту неперервної освіти й технологій (форм, методів, засобів), спрямування їх в систему існуючих та перспективних соціальних і професійних відносин [5, 24], у контексті синергетичного підходу, з метою вирішення лінійних та нелінійних завдань, формування рівнів компетентностей на різних етапах розвитку із врахуванням вікових особливостей, які дають можливість функціонувати в умовах швидкозмінного середовища, в особистісному і суспільному відношенні, відповідно до соціального статусу пов'язаного з професійною освітньою приналежністю.

У цьому процесі мають вирішуватися проблеми методологічного характеру, визначатися організаційно-педагогічні умови та окреслюватися механізми реалізації профільного навчання у старшій школі.

Одним із напрямів модернізації та удосконалення системи загальної середньої освіти є профільне навчання, яке передбачає планомірне оновлення школи старшого ступеня і має найбільшою мірою враховувати інтереси, нахили і здібності, можливості особистості учня у контексті соціального та

професійного самовизначення і відповідності вимогам сучасного ринку праці. Зазначений підхід до організації освіти старшокласників не лише найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, а й дає змогу створити найоптимальніші умови для їхнього професійного самовизначення та соціально-професійної самореалізації.

Сучасний етап розвитку суспільств характеризується тим, що особистість представляється за складовими компетентностей, які характеризуючи її за цінностями, якостями, психологічним досвідом дають змогу кваліфіковано включатись у діяльність. Такий підхід передбачає їх певну ієрархію: найважливіші, основні, ключові, багатофункціональні, надпредметні і багатовимірні.

Саме тому підґрунтям для наступного етапу соціально-професійного розвитку старшокласників є формування компетентностей. Разом з тим, слід зауважити, що на всіх етапах згармонізованого розвитку через навчально-виховний зміст і засоби їм мають створюватись умови для формування психологічного досвіду, а саме: когнітивної (знання), операційно-технологічної (уміння), мотиваційної (емоційна), етичної (ціннісна орієнтація), соціальної (із суспільного погляду; у суспільному відношенні) та поведінкової складових. Їх формування на етапах вікового розвитку потребує організованості, абстрактного мислення, саморефлексії, визначення власної позиції, самооцінки, критичного мислення тощо.

Пріоритетність ключових компетентностей базується на певних принципах та має ієрархічний характер в залежності від процесів, які відбуваються в суспільстві та державі. При взаємодії маємо враховувати, що вони основані на якостях особистості і проявляються в певних способах поведінки, які спираються на психологічні функції старшокласника, мають широкий практичний контекст, наділені високим ступенем універсалізації. В процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії враховується, що диференціювання освіти орієнтується на конкретні навчальні досягнення, рівень сформованості яких дає змогу функціонувати в навчальному і життєвому середовищах [16, 172], що сприяє оволодінню соціальним досвідом на етапах вікового розвитку [13, 54], навичками

життя й трудової діяльності у межах регіонального соціально-економічного середовища.

Засобом підвищення соціально-професійного рівня є навчально-методичний комплекс, оскільки він носій змісту і засіб забезпечення розвитку старшокласника. Комплекс для профільної школи виконує функцію дидактико-методичного характеру в напрямі компетентісно спрямованого навчально-виховного процесу в запропонованих умовах. Його універсальність має забезпечувати спрямування на предметну діяльність як головне джерело соціально-професійного формування й виховання старшокласників.

Необхідність розроблення комплексної науково обґрунтованої системи спонукає педагогічну науку та практику до тісної взаємодії у напрямку розроблення навчально-методичного комплексу з метою підвищення соціально-професійного рівня старшокласників в запропонованих умовах. Слід підкреслити, що це зумовлюється такими чинниками: на основі автентичних знань забезпечується поступ цивілізованого суспільства; технології, які сприяють доступу до цінної інформації, динамічно змінюються, як правило вони надійніші і швидші; запропонований зміст підвищення кваліфікації, який базуються на принципах формування в педагогів базових і спеціальних знань, на момент їх впровадження часто не відповідає сучасним вимогам; педагог потребує формування рівнів компетентностей, які допоможуть йому впоратись із сучасними і майбутніми викликами «знанневого» суспільства; традиційні освітні проекти базуються на вивченні фактологічного матеріалу, удосконаленні частини знань і потребують заміни на нові, в яких наголос робиться на розвиток навичок мислення, формування креативності, налагодження міжособистісних відносин тощо.

В умовах профільного навчання маємо навчити старшокласників аналізувати динаміку тенденції стремління особистості, суспільства та держави до європейських та світових «прогресивних союзів», що в означеній частині, може в майбутньому поетапно забезпечувати виконання частини завдань наближення до самодостатніх ідейно і духовно інтегрованих суспільств [3, 17].

Реструктуризація світових суспільних відносин та соціально-економічних

процесів вимагає періодичного оновлення змісту і засобів профільного навчання [14, 343] та забезпечення умов для його диференціювання. Динаміка демократичних процесів і деформації навколо демократизації, зростання числа країн з ринковою економікою, все гостріше порушує питання духовних цінностей, морально-етичних якостей особистості та підвищення її соціально-професійного рівня (базові й спеціальні знання і вміння). Загострюється проблема підбору навчального матеріалу для розширення діапазону компетентностей старшокласника. Саме тому, нова доба потребує розвитку психолого-педагогічного знання з урахуванням загальної системи людинознавства [8, 286] та створення сучасних наукових теорій і методик соціально-професійного розвитку особистості. Цілісна систем профільного навчання має підтримуватися психолого-педагогічною наукою з прогресивними поглядами, яка охоплювала б усі ланки державної і громадської освіти та самоосвіти, сприяла розвитку неперервної освіти та здійснювала супровід соціально-професійної траєкторії особистості.

У сучасних умовах суспільного та соціально-економічного розвитку державна і регіональна система загальної середньої освіти має орієнтуватися в ключових питаннях освітньої реформи школи, спрямованої на уточнення і коригування навчально-виховних заходів соціально-професійного спрямування: в централізації й диференціації змісту навчальних програм [11, 46], які містять базові й спеціальні складові, з послідовністю викладення того, що повинен знати і вміти учень; визначенні мети навчальних досягнень, до яких прагнуть учні та визначенні критеріїв і показників, які допоможуть зорієнтуватися особистості в їх рівнях; в періодичному моніторингу освітнього змісту з метою виявлення відповідності бажаному результату, а також його прогнозуванню та запобіганню критичним ситуаціям; в упорядкуванні оцінювальних критеріїв, пов'язаних із засвоєнням інваріантної і варіативної складових змісту освіти, стандартами освітніх галузей і показниками, які забезпечують концентрацію уваги педагогів на результатах навчання; у зміщенні акцентів критеріїв і показників основної і старшої школи для підвищення якості навчально-виховного процесу засобами планування, стимулювання, фінансування,

моніторингу, підручникотворення, а також відзначення успіхів та акцентуванні уваги на виявлених недоліках тощо. Такий підхід зумовлюється дедалі частішими процесами і явищами природи, з якими людство не зустрічалося у своєму повсякденному житті. Тому обов'язковою умовою вирішення поставлених завдань стає відкриття природних явищ і процесів, пізнання їх сутності та спектру дій. У зазначеному контексті суспільство потребує, щоб наука забезпечувала процес випереджального розвитку техніки, технологій та виробництва [10, 86]. Відповідно педагогічна наука і освітня практика у найближчий час мають розробити конкурентоспроможну систему соціально-професійного розвитку старшокласників, використавши наявну в Україні «сукупність умов», за яких відбуваються соціально-економічні процеси.

У зв'язку з цим, зауважимо, що створити науково обґрунтовану, чітко визначену соціально-професійно спрямовану систему профільного навчання в умовах особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів на довготривалий термін, який за визначеними критеріями та показниками влаштує всі зацікавлені сторони, в принципі, неможливо. У міжнародному освітньому просторі практикується використання різних видів (приспособлених до місцевих умов) складників освітньої системи, акценти в яких розставляються з урахуванням як особистісних характеристик старшокласників [2, 122; 12, 154], так і регіональних та національних чинників.

Разом з тим, підвищення рейтингу профільного загальноосвітнього навчального закладу залежить від якості державної і регіональної складових навчально-методичного комплексу. Розробка соціально-професійно орієнтованої моделі у співпраці теоретиків та практиків розглядається як інструмент динамічного розвитку профільної школи [7, 11]. Отримавши можливість реформування навчально-методичного комплексу, учасники процесу мають свідомо ініціювати творчий процес, що в результаті покращує мікроклімат і командну результативність на шляху отримання якісного освітнього результату [9, 187]. Цей процес допомагає у створенні не лише якіснішого комплексу, а й надихає педагогічних працівників до креативних дій в процесі організації і проведення навчально-виховних заходів, що в свою чергу

дозволяє на новому рівні зрозуміти сутність освітніх проблем [14, 28] і окреслити напрями побудови перспективної моделі творчої профільної школи.

Водночас, «модератори» профільної школи мають розумітися на процесі забезпечення стабільного розвитку національного й регіонального освітнього та полікультурного простору, що є одним із завдань управлінсько-громадської структури державного рівня. Спрямовуються її зусилля на задоволення потреб щоденного життя загальноосвітньої школи в межах національної та міжнародної суспільної і соціально-економічної політики, а також розробку технологій усунення недоліків, які виникають у процесі її функціонування.

Наукового супроводу потребує створення прогресивних програм розвитку соціально-професійно орієнтованої профільної школи. Місцеві органи влади мають стимулювати розробку і реалізацію цих програм з орієнтиром на побудову регіональної соціально-професійно спрямованої освітньої системи; забезпечення динаміки педагогічної майстерності на новому рівні особистісного і суспільного розвитку; поглиблення, розвиток і взаємозв'язок освітніх галузей затверджених державними освітніми актами.

Запорукою успіху соціально-професійно орієнтованої профільної школи є висококваліфіковані та мотивовані управлінці та педагоги. Вони формуються поетапно, їх соціально-професійний статус, соціальні виплати і гарантії мають бути високими. Важливо сформувати у них здатність до самостійного аналізу і розв'язання проблем на етапі перегляду власної управлінської та педагогічної діяльності, за допомогою освітньої науки і системи післядипломної педагогічної освіти.

Практика використання пристосованих до місцевих умов складових різних варіантів соціально-професійно орієнтованих моделей профільного навчання, акценти в яких розставляються з урахуванням національних і регіональних особливостей, зможе максимально задовольнити освітні запити учасників процесу. У цьому процесі має бути особистісний і колективний поступ на шляху створення державної профільної освітньої системи, її періодичного коригування, урівноваження протиріч та протилежностей [6, 498] залежно від динаміки та характеру змін і напрямів розвитку, а також пошук у

сучасних умовах оптимальних шляхів поступу особистісного, суспільного та соціально-економічного характеру.

Розроблення супроводу для сучасної профільної школи соціально-професійного спрямування має відбутися поетапно в умовах тісної взаємодії освітньої науки та практики. А саме: розкриття внутрішніх суперечностей соціально-педагогічних явищ, дослідження шляхів та засобів їх подолання; розроблення концепції підвищення соціально-професійного рівня в умовах профільного навчання; розроблення навчально-методичного комплексу, його експериментальна перевірка з наступним впровадження в практику профільної школи; підтримка та системні замовлення Міністерства освіти і науки України навчальних комплексів та спрощену процедуру введення їх в зміст профільного навчання; внесення доповнень та змін до існуючих нормативно-правових актів та змістового наповнення в системі загальної середньої освіти.

Висновки. Зміни, що відбуваються у суспільстві та регіональних освітніх середовищах спонукають педагогічну науку у взаємодії з освітньою практикою до розробки соціально-професійно орієнтованого навчально-виховного процесу профільної школи, спрямованої на вивчення наявного та перспективного світоустрою за певними законами, закономірностями та принципами розвитку особистості, суспільства, держави та світу. Це має сприяти формуванню компетентностей старшокласників, які зменшать ризики їх життя в умовах швидкозмінних соціальних, економічних та професійних систем.

Очевидно, що шлях вирішення цієї проблеми знаходиться в площинах зміни суспільної ситуації та розробленню науково обґрунтованого, соціально-професійно орієнтованих навчально-виховних заходів та комплексів для профільного навчання старшокласників. Це дозволить спрямувати старшокласників на шлях продуктивної соціально-професійної взаємодії з метою формування їх життєво-трудова компетентностей, потрібних для гармонізації особистості, що сприятиме стабілізації суспільних відносин, розвитку соціально-економічного середовища та зменшенню соціальної напруги в регіонах та державі в цілому.

Анотація

У статті акцентується увага на: необхідності створення життєвого простору особистості та формуванні на цій основі психологічного досвіду; актуальності соціально-професійного розвитку старшокласників; формуванні життєво-трудова компетентностей, які дозволять орієнтуватися та функціонувати в умовах швидкозмінного середовища; проектуванні навчально-виховного процесу сприятливого для оволодіння соціальним досвідом у межах регіонального середовища. Її мета зорієнтувати систему загальної середньої освіти на особистісні ціннісні орієнтації у процесі планування та здійснення соціально-професійно спрямованого навчально-виховного процесу профільної школи та сприяння усуненню протиріч у системі загальної середньої освіти. Наступним етапом підвищення соціально-професійного рівня старшокласників є розробка змісту та засобів навчально-виховного процесу.

Ключові слова: духовність; життєвий простір; здібності; компетентність; наступність; нахили; продуктивність; профорієнтація; психологічний досвід; самовизначення; свідомість; система, соціально-професійний.

Список використаних джерел

1. *Бех І. Д.* Виховання особистості: сходження до духовності: наук. видання / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. *Бондар В. І.* Теорія і технологія управління процесом навчання у школі / В. І. Бондар. – К.: Школяр, 2000. – 191 с.
3. *Герасимчук В. І.* Соціально-орієнтований ринок праці і проблеми його становлення / Володимир Іванович Герасимчук; Україн. ін-т. соц. досліджень. – К., 2000. – 32 с.
4. *Гончаренко С. У.* Гуманізація загальної середньої освіти: проект концепції / С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований. – К. : АПН України, 1994. – 36 с.
5. *Гончаренко С. У.* Дидактична концепція змісту освіти. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. / Ін-т. педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – К.; Вінниця, 2002. – Вип. 2, ч. 1. – С. 22 – 26.

6. *Зязюн І. А.* Філософія педагогічної дії: монографія [Текст] / І. А. Зязюн. – К.; Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.

7. *Іванов В. М.* Педагогические условия социализации: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.05. – Социальная педагогика / В. М. Иванов. – К., 1998. – 20 с.

8. *Кремень В. Г.* Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн; Національна академія педагогічних наук України. — К.: Педагогічна думка, 2012. – 368 с.

9. *Макаренко А. С.* Школа жизни, труда, воспитания: учеб. кн. по истории, теории и практике воспитания. Ч. 1: Деловые и личные письма, статьи 1921 – 1928 гг. / А. С. Макаренко; сост. и коммент. А. А. Фролов, Е. Ю. Илалтдинова. – Н. Новгород: Волго-Вятская академия гос. службы, 2007. – 361 с.

10. *Никифорова Н. Г.* Поликультурные основы проектирования регионального компонента в современной школе / Н. Г. Никифорова // Известия Международной Славянской Академии образования им. Я. А. Коменского. – 2006. № 4. – С. 85 – 92.

11. Педагогическое наследие: Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. / [сост. В. М. Кларин, А. Н. Джурицкий]. – М.: Педагогика, 1987. – 413 с.

12. *Сковорода Г. С.* Полное собрание сочинений: [у 2-х т.] – К.: Наук. думка, 1973.

Т.1. – 1973. – 532 с.

13. *Сухомлинський В. О.*: Вибрані твори в 5 т. – К.: Рад. шк., 1976.

Т. 5. – 1976. – 639 с.

14. Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: зб. наук. пр. / за ред. Н. Г. Ничкало. – Х.: НТУ “ХПІ”, 2007. – 644 с.

15. *Титаренко Т. М.* Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук: спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Т. М. Титаренко. – К., 1994. – 48 с.

16. Ушинський К. Д. Необхідність ремісничих шкіл у столиці / К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. / за ред. О. І. Піскунова. – К., 1983. – Т.2. – С. 155 – 190.

**СОЦИАЛЬНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ
СТАРШЕКЛАССНИКОВ В УСЛОВИЯХ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ
ПОДЯЧИЙ Н. И.**

Аннотация

В статье акцентируется внимание на необходимости создания жизненного пространства личности и формировании на этой основе психологического опыта; актуальность социально-профессионального развития старшеклассников; формировании жизненно-трудовых компетентностей, которые позволят ориентироваться и функционировать в условиях быстро изменяющейся среды; проектировании учебно-воспитательного процесса благоприятного для овладения социальным опытом в рамках региональной среды. Ее цель сориентировать систему общего среднего образования на личностные ценностные ориентации в процессе планирования и осуществления социально-профессионально направленного учебно-воспитательного процесса профильной школы и устранению противоречий в системе общего среднего образования. Следующим этапом повышения социально-профессионального уровня старшеклассников является разработка содержания и средств учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: духовность; жизненное пространство; способности; компетентность; преемственность; наклонности; производительность; профориентация; психологический опыт; самоопределение; сознание; система; социально-профессиональный.

**SOCIAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF HIGH SCHOOL
STUDENTS IN THE CONTEXT OF VOCATIONAL TRAINING**

Piddiachyi M. I.

Resume

The article focuses on the need to create a living space of identity and the formation on this basis a psychological experience; the relevance of social and

professional development of students; the formation of life-employment competencies, which will allow you to navigate and operate in a rapidly changing environment; the design of the educational process is favorable for the acquisition of social experience within the regional environment. Its purpose is to Orient the system of General secondary education on personal value orientations in the process of planning and implementation of socio-professionally oriented educational process profile of the school and facilitate the removal of contradictions in the system of General secondary education. The next stage of improving the socio-professional level students is to develop content and resources of the educational process.

Keywords: spirituality; living space; ability; competence; continuity; tilts; performance; vocational guidance; psychological experience; self-determination; consciousness; the system; socio-professional.